

FN-forbundets Nyhedsbrev

Årgang 4, nr. 6, oktober 2009

Indhold i dette nummer:

NYT fra FN-forbundet	2
Nedrustning - Obama's 'nye' dagsorden for FN ('Spinatfuglenes' ulidelige utålmodighed).....	3
Udtalelse fra præsident Barack Obama i anledning af tildelingen af Nobels fredspris ...	7
Danmark indklaget til FN's anti-torturkomité	8
Dyster FN-rapport om Israels fremfærd i Gaza	10
Generalsekretær Ban Ki-Moons budskab på FN-dagen den 24. oktober 2009	13
BØGER anmeldt af Henrik Døcker	14

Deadline for stof til næste nummer af nyhedsbrevet er tirsdag den 10. november 2009.

Udgivet af FN-forbundet, Store Kongensgade 36, 4.th., 1264 København K, www.una.dk,
e-mail: fnforbundet@una.dk, ISSN: 1901-645X
Redaktion: Anni Herfort Andersen, Henrik Døcker, Hanne Steinmeier og Jørgen Estrup
(ansvarshavende)

NYT fra FN-forbundet

Endnu en ny medarbejder på sekretariatet

Medio september startede Christine Stilling Jessen som akademisk medarbejder. Christines primære opgaver er medlemshvervning, afholdelse af arrangementer samt at undersøge muligheder for projekter og funding af samme. Hjertelig velkommen, Christine!

Mange nye frivillige

Vi har nu igangsat en hvervekampagne for at skaffe flere frivillige til forbundet. Torsdag den 24. september og mandag den 28. september holdt vi indledende hvervningsmøder i henholdsvis Århus og København. Til begge møder dukkede lige over 20 interesserede studerende op. Det var dejligt at se så mange engagerede unge mennesker, hvoraf mange allerede havde en eller flere mærkesager, som de gerne ville arbejde videre i FN-forbundets regi. På baggrund af en fælles diskussion udpegede vi nogle arbejdsområder og aktiviteter, som kunne være interessante for dem.

Snart vil vi invitere de nye frivillige til mere specifikke møder under de forskellige arbejdsområder. De skal have et kursus i skoletjenestens arbejde og introduceres til FN-systemet. Det skulle gerne give os en række nye skoletjeneinstruktører og 'FN-ambassadører', der kan sprede budskabet om FN's ar-

bejde og øge interessen for internationale forhold på skolerne samt på de frivilliges egne uddannelsessteder eller virksomheder.

Vi håber, at tilgangen af frivillige vil skabe mere opmærksomhed om FN og FN-forbundet, samtidig med at de kan sætte skub i nye og eksisterende aktiviteter og give et frisk pust til vores arbejde.

Cafémøde lørdag den 24. oktober

I anledning af FN-dagen den 24. oktober afholder FN-forbundet cafémøde om COP15 og u-landenes vilkår i klimadebatten.

Kom og bliv klogere på, hvad der skal ske på klimakonferencen i København, inden FN indtager byen i december. Og hvad med u-landene – skal de tildeles yderligere bistand, eller må de bremse deres egen økonomiske udvikling for at leve op til klimamålsætningerne?

Oplæg af Torleif Jonasson, næstformand i FN-forbundet og Nils Brøgger Jakobsen, klimakampagnekoordinator i Mellempølsdal Samvirke.

Arrangementet foregår lørdag den 24. oktober kl. 14-16 på Drop Inn, Kompagnistræde 34, København K.

Der er fri adgang. Øl og vand kan købes.

Nedrustning – Obama's 'nye' dagsorden for FN (‘Spinatfuglenes’ ulidelige utålmodighed)

af Jørgen Estrup, landsformand

Der spilles meget for det hjemlige galleri – og for den altid sensationshungrende presse – når statsledere er på besøg i New York. Venezuelas præsident Hugo Chavez blev for et par år siden berømt og berygtet for sine udfald fra FN's talerstol mod præsident Bush og USA. Også ved denne generalforsamling har hans optræden trukket store overskrifter i New York Times og andre medier, men årsagen er unægtelig en anden. Efter sin optræden på det grønne marmor podium i FN-bygningens mødesal erklærede en storsmilende Chavez: ‘Nu lugter her ikke længere af svovl – nu lugter her af håb!’

Den karakteristik af præsident Obama's evne til at vende verdensopinionen og til at sikre USA accept i rollen som selvskreven leder af FN og andre globale fora står Chavez ikke alene med. Holdningen til Venezuelas præsident ufortalt, så er det den samme erkendelse, som har overbevist Nobelkomiteen om, at Obama var den rigtige modtager af Fredsprisen for 2009.

I sin motivering skriver Komiteen:

‘Obama har som præsident skabt et nyt klima i international politik. Det multilaterale diplomati har genvundet en central position med vægt på den rolle, som FN og andre internationale institutioner kan spille...

Kun meget sjældent har en person i samme omfang som Obama fanget verdens opmærksomhed og givet sin befolkning håb om en bedre fremtid. Hans diplomati bygger på den grundopfattelse, at de, som skal lede verden, må gøre dette på grundlag af de værdier og holdninger, som deles af flertallet af verdens befolkning.’

Fredsprisen er givet i FN's og multilateralismens ånd, og Nobelkomiteen gør udtrykkelig opmærksom på, at den i sin mere end 100-årige historie til stædighed har søgt at fremme netop denne holdning til international politik.

I modsætning til, hvad nogle danske eksperter og politikere tilsyneladende har troet, så er uddelingen af Fredsprisen ikke tænkt som en ‘skønhedskonkurrence’ i opnåede resultater på den internationale scene. Der er en helt bevidst ‘politisk hensigt’ med pristildelingen. Naturligt nok udløser den derfor også ideologisk betinget kritik – især fra den politiske højrefløj, som pr. refleks vrænger ad FN og forhandlingsvejen som instrumenter til at løse internationale konflikter.

Med sin historiske baggrund i kampen for global nedrustning og fred peger Nobelkomiteen dog især på én opgave: ‘Obamas vision om og arbejde for en verden uden atomvåben’. For med den genvundne accept af USA's lederskab i

FN og andre internationale fora har Obama-administrationen fået en enestående mulighed for at sætte nye globale dagsordener og for at bløde op på de dybfrosne politiske positioner både i FN's sikkerhedsråd og i generalforsamlingen.

Spektakulært møde i Generalforsamlingen

En sådan 'ny' dagsorden blev på amerikansk initiativ sat af FN's sikkerhedsråd på et spektakulært møde i første uge af den igangværende generalforsamling gennem den enstemmige vedtagelse af resolution 1887. Helt generelt fastslår denne, at spredning af masseødelæggelsesvåben og deres fremførelsesmidler er en trussel mod fred og sikkerhed, hvilket i FN-sprog er en henvisning til, at Sikkerhedsrådet har en legitim adgang til at bruge magt for at forhindre, at det sker.

Sikkerhedsrådet var for første gang nogensinde ledet af USA's præsident, og 14 af de 15 medlemslande var repræsenteret af deres respektive statsledere. Problemstillingen for rådsmødet: 'Global A-våben nedrustning', var imidlertid ikke ny. Også i Den kolde Krigs sidste 10-år var det den centrale dagsorden. Og betydningen af ikke mindst IMF-aftalen fra 1987 mellem præsidenterne Reagan og Gorbachev om destruktion af de to landes arsenal af mellemdistance A-våben kan næppe overvurderes. Den var en af de afgørende forudsætninger for, at Den kolde Krig heller ikke i sin afsluttende fase blev varm.

Efter mange års glemmel og sågar bevidst nedprioritering - ikke mindst i Bush/Cheney æraen - er denne dagsorden nu atter højaktuel. Under Den kolde Krigs magtbalance mellem Warszawa-pagtens og NATO's A-våben arseneraler var truslen intens, men overskuelig. Så enkel er Verden langt fra i dag. Derfor er det desto mere problematisk, at masseødelæggelsesvåben, herunder de nukleare, indgår centralt i det komplicerede trusselsbillede, som nutidens konflikter tegner.

Stort set dagligt konfronteres vi med dem: Irans formodede A-våben program, som truer magtbalancen i Mellemøsten og rummer en latent fare for åben konflikt med Israel; USA's planer - indtil for ganske nylig - om at fjerne den iranske trussel gennem etablering af et missilskjold i Østeuropa; Ruslands reaktion i form af en koldkrigsretorik, der næsten var gået i glemmebogen og med trusler om fornyet opstilling af nukleare raketter, bl.a. i Kaliningrad enklaven; Pakistans ustabile politiske situation og frygten for en islamistisk kontrol med pakistanske A-våben gennem stigende Taleban indflydelse; Nordkoreas gentagne demonstration af A-våben kapacitet og trusler mod Sydkorea; samt - ikke mindst - faren for, at strålingsfarligt materiale og materiale til fremstilling af A-våben falder i hænderne på terrorister.

Resolution 1887 er ikke en specificeret køreplan til afmontering af disse trusler. Det er derimod en vision om at skabe en Verden uden kernevåben, som

samtidig rummer større tryghed for alle nationer. Og det er en erklæret forpligtelse fra Sikkerhedsrådets medlemmer – og da især de A-våben bevæbnede – om at skabe de nødvendige forudsætninger for, at denne vision kan realiseres.

Midlerne, som præciseres i resolutionen, er især øget vægt på at forhindre spredning af kernevåben, inkl. deres fremførelsesmidler; reduktion og fjernelse af eksisterende A-våben; etablering af A-våben fri zoner; global kontrol med materiale til fremstilling af A-våben; stop for prøvesprængninger og opslutning bag traktaten om et total stop; styrkelse af Det Internationale Atomenergi Agenturs kontrolmuligheder og af dets mulighed for at garantere adgang til civil anvendelse af atomkraft, så intet land kan bruge det som argument for at have nationale, ukontrollerede programmer. Men samtidig en understregning af, at viljen til at iværksætte opfølgende sanktioner, såfremt enkeltlande misligholder deres forpligtelser, er til stede.

Stærkt signal

Den enstemmige vedtagelse i FN's Sikkerhedsråd er således først og fremmest et meget stærkt signal om, at der internationalt er opbakning til en forstærket indsats imod truslen fra masseødelæggelsesvåben, hvad enten den kommer fra 'slyngelstater' eller fra terrorist miljøer. Dermed har den nye amerikanske administration sikret mandat til at placere FN i centrum for en proces, som gradvis skal skabe globalt fællesskab

om fred og sikkerhed. Den samme opgave, som allerede FN's fædre i 1945 søgte at løse.

I en Verden, som lever i nuet, er sådanne langsigtede visioner og strategier sjældent noget, der belønnes efter fortjeneste. Præsident Obama har fra starten været oppe imod et krav om at præstere resultater her og nu, selv om hans forgænger på posten havde 8 år, hvor han snarere bidrog til at skabe fremtidens problemer end at løse nutidens. Når parterne i Palæstina-konflikten endnu ikke har fundet hinanden efter 8-9 måneder, og Irak stadig ikke spiller med åbne kort, så har USA's nye præsident nok spillet fallit, mener nogle. Mediernes utålmodighed – i USA såvel som i Danmark – er ude af proportion med problemernes størrelse.

Derfor er der grund til at fremhæve, at Sikkerhedsrådets vedtagelse også på kort sigt er vigtig; først og fremmest fordi den markerer en global opbakning til USA's klare melding om, at det internationale samfund – dvs. FN – ikke accepterer enkelte landes forsøg på at bruge A-våben som afpresningsmiddel. Når resolution 1887 fremhæver, at enkelte lande har overtrådt Sikkerhedsrådets pålæg og kræver, at de pågældende hurtigt lever op til deres forpligtelser, så er adressen ganske klar: den hedder Iran og Nordkorea.

Presset i de kommende måneder på de to landes regimer kommer fra et samlet FN og er dermed langt stærkere, end

det USA og de store EU lande kunne præstere alene. Det har de første resultater af Genève forhandlingerne 1.oktober mellem Iran og '5+1-kredsen' (Sikkerhedsrådets faste medlemmer + Tyskland) allerede vist.

Store problemer som Klodens klima og fred og nedrustning løses ikke med et

snuptag. De kræver et klart mål og en klar strategi. Men de kræver først og fremmest globalt samarbejde. Det er her Obama - og FN - gør en forskel.

Denne artikel blev bragt som kronik i Information den 16. oktober 2009

Udtalelse fra præsident Barack Obama i anledning af tildelingen af Nobels fredspris

Her til morgen vågnede Michelle og jeg til den overraskende nyhed om, at jeg havde fået tildelt Nobels fredspris for 2009.

For at være ærlig føler jeg ikke, at jeg fortjener at være i selskab med så mange betydningsfulde personer, der er blevet hædret med denne pris - mænd og kvinder, der har inspireret mig og hele verden gennem deres modige kamp for fred.

Men jeg ved også, at Nobels Fredspris tidligere ikke udelukkende har været anvendt til at belønne og ære konkrete bedrifter, den er også blevet brugt som et middel til at fremme forskellige udviklinger.

Det er derfor, jeg har sagt, at jeg vil acceptere denne pris, som en opfordring til handling, en opfordring til alle nationer og alle folk om at tage de fælles udfordringer i det 21. århundrede op. Disse udfordringer vil ikke alle blive løst i min tid som præsident, eller end-

da min levetid. Men jeg ved, at udfordringerne kan løses, når det anerkendes, at de ikke kan klares af en person eller en nation alene.

Denne pris - og opfordringen til handling, der følger med den - tilhører ikke blot mig eller min administration, den tilhører alle mennesker i verden, der har kæmpet for retfærdighed og fred. Og mest af alt tilhører den jer, mænd og kvinder i USA, som har ovovet at håbe og har arbejdet så hårdt på at gøre vores verden lidt bedre.

Så i dag vil vi ydmygt igen forpligte os til det vigtige arbejde, vi har påbegyndt sammen. Jeg er taknemmelig for, at I har bakket mig op indtil nu, og jeg er bæret over at fortsætte vores vigtige arbejde i de kommende år.

Tak,
Præsident Barack Obama

Oversættelse: Hanne Steinmeier

Danmark indklaget til FN's anti-torturkomité

Af Tue Magnussen

Tvangshjemsendelserne af de afviste irakiske asylansøgere, som fra maj-august opholdt sig i Brorsons Kirke i København, får nu et efterspil i FN-regi. Danmarks to førende internationalt anerkendte frontkæmpere i arbejdet mod tortur, Inge Genefke og Bent Sørensen har sammen med flygtningeadvokat Helge Nørrung indklaget Danmark til FN's komité mod tortur. Fire antitorturorganisationer har skrevet til FN's Komité mod Tortur og udtrykt deres uforbeholdne støtte til den klage over Danmark, som blev indgivet til komitéen i starten af oktober.

Klagen drejer sig om den irakiske asylansøger Abdeljabbar Al-Ruwahi, der blev tvangshjemsendt fra Danmark til Irak 2. september i år. Under Saddam Husseins regime sad Al-Ruwahi syv år i fængsel. Her blev han gentagne gange udsat for tortur. Han sad blandt andet to år i total isolation, fik brækket arme og blev truet med, at hans familie ville blive voldtaget. Da han flygtede til Danmark i 2004, fik han afslag på ansøgning om asyl.

Forud for tvangshjemsendelsen sad han fængslet i Danmark i to måneder, inklusive et døgn i isolation i Vestre Fængsel og derpå to døgn i isolation i Ellebæk-fængslet ved Sandholm.

Isolationsfængslingen medførte voldsom lidelse for Al-Ruwahi. Umiddelbart efter isolationen blev han tilset af en læge, der dokumenterede og beskrev hans symptomer, bl.a. stærk angst, kvælningsfølelser, hallucinationer og intense flashbacks fra torturen i Irak. Dét er baggrunden for klagen, som er indgivet af Al-Ruwahis advokat Helge Nørrung i samarbejde med professor Bent Sørensen, der er tidligere medlem af FN's Komité mod Tortur, og læge Inge Genefke, stifter af RCT og IRCT.

I klagen, der er dokumenteret med ikke mindre end 14 uddybende annex'er, anføres det, at Danmark har overtrådt tre specifikke artikler i FN's konvention mod tortur, der netop i år kan markere 25-året for dens vedtagelse 10. december 1984.

Det drejer sig om artikel 2 i konventionen, som slår fast, at alle stater skal forhindre torturhandlinger på deres territorium.

Desuden om artikel 12, hvori det hedder at de kompetente myndigheder hurtigt skal iværksætte en upartisk undersøgelse i ethvert tilfælde, hvor der rimelig grund til at antage at der er begået en torturhandling samt endelig artikel 16, der understreger, at man også skal forhindre andre handlinger - udover tortur -, som indebærer grusom,

umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf.

- For mig er der ingen tvivl om, at Danmark med denne sag har gjort sig skyldig i tortur. Den lidelse, isolationsfængslingen har medført for Al-Ruwahi, er på én gang forudsigelig og så voldsom, at den i sig selv udgør tortur, udtalte Bent Sørensen i forbindelse med klagen til FN's komité mod tortur.

- Mange tænker på tortur som noget med at rive neglene af folk i en beskidt kælder. Og det er det også. Men behandlingen af Al-Ruwahi lever desværre op til FN's torturkonventions definition af tortur. Og komitéen har tidligere i lignende sager afgjort, at der var tale om tortur, uddyber Bent Sørensen.

- Danmark har i mange år været et foregangsland i kampen mod tortur og har støttet oprettelsen af et internationalt netværk af rehabiliteringscentre for torturoverlevende. Derfor er Inge Genefke og jeg så meget desto mere kede af, at det har været nødvendigt at tage dette skridt, slutter Bent Sørensen.

Det forventes, at FN's komité mod tortur vil behandle klagen allerede på

dens førstkommende møde i midten af november.

Straks efter klagens indgivelse udsendte fire anti-torturorganisationer et støttebrev. Bag støttebrevet står Det Internationale Rehabiliteringsråd for Torturofre (IRCT) og tre danske behandlingscentre: Det københavnske OASIS - Behandling og Rådgivning for Flygtninge; Rehabiliterings- og Forskningscentret for Torturofre (RCT) i København samt Rehabiliteringscenter for Torturofre - Jylland (RCT-Jylland).

Klagen og støttebrevet er gengivet på www.rct.dk

På www.una.dk kan man blandt udtalelser og pressemeddelelser læse flg. udspil fra FN-forbundet siden maj: "Få dog talt ud med FN, Rønn", "Der var et yndigt land", "Oprørende, usmageligt og klamt", "Giv de afviste irakiske asylansøgere humanitær opholdstilladelse" og "Birthe Rønns dårlige samvittighed" samt "Lyt til FN's advarsler".

Tue Magnussen, er advocacy-koordinator i RCT og bestyrelsesmedlem i FN-forbundet.

Dyster FN-rapport om Israels fremfærd i Gaza

Mange krænkelser af den humanitære folkeret under Israels krig mod palæstinenserne i januar 2009

Af Henrik Døcker

I den endelige, store FN-rapport om Israels krigsførelse mod Gaza i januar i år rettes et sønderlemmende angreb på den jødiske stat for omfattende krænkelser af krigens folkeret. Israel gjorde sig under det tre uger lange felttog skyldig i bevidste og systematiske angreb på civilbefolkningen. Det hedder i den 575 sider store rapport, udarbejdet af den internationalt anerkendte sydafrikanske jurist *Richard Goldstone*, at israelske styrker specielt gik efter at straffe civile palæstinensiske borgere i Gaza, fordi mange af dem støttede partiet *Hamas*, som havde vundet valget i hele Palæstina (altså inkl. Vestbredden) i 2006.

Det er velkendt hvordan partiet reelt fik smidt *Fatah* på porten i Gaza med påfølgende, ind imellem voldelige spændinger blandt palæstinenserne til følge. Israel havde ikke gjort sig nogen illusioner om denne rapport, der i september blev forelagt FN's Menneskerettighedsråd, efter som dette råd uforholdsmæssigt ofte har gennemheglet Israel, mens menneskerettighedskrænkelser i øvrigt i mange andre lande, ikke mindst hos Mellemøstens arabiske stater, går upå

talt hen. Spørgsmålet er nu, om rapporten – efter Israels afvisning af selv at undersøge dens beskyldninger – på ét eller andet tidspunkt vil blive forelagt Den Internationale Straffedomstol.

Israel, der totalt afviste at samarbejde med den FN-*fact finding* mission, som udarbejdede rapporten, har forsvaret sig med, at det ville standse Hamas i at affyre raketter mod det sydlige Israel fra Gaza. Siden 2004 er 16 israelske civile blev dræbt på denne måde. Hvor mange palæstinensere, der har mistet livet ved den væbnede konflikt i Gaza er omtvistet: Den israelske menneskerettighedsorganisation *B'Tselem* siger over 770, den israelske regering langt mindre.

Dansk retsmediciner med i undersøgelse af israelske krænkelser

Rapporten beskylder Israel for hensynsløst at have brugt hvid fosfor under angreb på palæstinensiske politistationer, ministerier, fødevareproducerende fabrikker, elektricitetsværker og spildevandsanlæg. Hertil har israelerne svaret, at hvid fosfor faktisk er lovligt at bruge i krigsførelsen, hvis det ikke sker over tæt befolkede byområder. Den israelske hær har dog i *sin* rapport erkendt, at der i en krig må være 'plads' til nogen fejltagelser, altså at nogle forkerte bygninger uden betydning for den væbnede konflikt rammes, eller at

det går ud over nogle civilister, som man antog deltog i krigen.

En række retsmedicinere fra flere forskellige lande har foretaget deres egne *fact finding*-missioner og undersøgelser. Laboratorier i Danmark, Storbritannien og Sydafrika har således undersøgt materiale, der er blevet sendt til dem af fagfolkene, assisteret af ngo'er i Palæstina. Fra Danmark deltog professor *Jørgen Lange Thomsen*, Syddansk Universitets Retsmedicinske Institut.

Ved det israelske angreb blev omkring 24.000 hjem ødelagt eller stærkt beskadigede, mens 50.000 personer blev gjort hjemløse. Også en del skoler blev lagt i ruiner. På grund af den store befolkningstæthed i Gaza (3800 personer pr. kvadratmeter), kom mange alvorligt til skade, om ikke direkte såret, mange måtte udsættes for amputationer.

I en rapport, forfattet af Lange Thomsen, to sydafrikanske professorer, en tysk læge og en spansk sygeplejerske, hedder det, at et antal bygninger inden for sundhedssektoren så som hospitaler, mobile klinikker og ambulancer var mål for israelske angreb. En del patienter, der var sårede, kunne ikke få lov til at blive evakueret i ambulance for at blive behandlet. Ifølge denne rapport, som støtter sig på Det Palæstinensiske Center for Menneskerettigheder, mistede 1417 mennesker livet under januar-krigen, mens 5303 blev såret.

Da Israel i 2005 trak sig ud af Gaza, flyttede de israelske bosættelser og evakuerede sine permanente militære anlæg

efter 38 års besættelse, fralagde det sig samtidig ansvaret for Gaza-striben. Men Israel kontrollerer stadig Gazas grænser, luftrummet over det, territorialfarvandet, folkeregisteret, skattesystemet, elektricitetsforsyningen og befolkningens bevægelser. De fleste eksperter, FN-resolutioner og Den Internationale Domstol betragter fremdeles Gaza som et (af Israel) besat område.

Universel jurisdiktion i brug mod Israel?

En besættelsesmagt skal ifølge den 4. Røde Kors-Geneve-konvention af 1949 give befolkningen i det besatte område mulighed for at leve så normalt som muligt, ja den skal ligefrem beskytte den mod enhver form for brutalitet, kollektiv afstraffelse eller repressalier. Den skal også sikre, at befolkningen har nok mad, vand og adgang til lægebehandling. Ifølge den humanitære folkeret – som alle Geneve-konventionerne er en del af – skal parter i en international konflikt tillade og lette evakuering af civile, som har behov for behandling.

Enkelte israelske soldaters krænkelser af krigens love er blevet rejst af *Human Rights Watch* og *Breaking the Silence*, hhv. international og israelsk ngo, sidstnævnte sammensat af tidligere soldater, som vil tjene sandheden med at berette om egne krænkelser på Vestbredden. Den israelske anklagemyndighed har modtaget omkring 100 sådanne klagesager, 23 kriminelle efterforskninger er foreløbig igangsat.

Selv om flere jurister har betegnet FN-rapporten som en milesten i international ret, er det dog tvivlsomt, om den vil blive forelagt Den Internationale Straffedomstol i Haag. FN's særlige rapportør vedr. de palæstinensiske områder, den amerikanske juraprofessor Richard Falk, mener, at USA og måske også nogle europæiske regeringer vil forhindre, at Israel kommer på anklagebænken. Nu har hverken Israel eller Det Palæstinensiske Selvstyreområde tilsluttet sig Straffedomstolens statut, men FN's Sikkerhedsråd kan i henhold til selvsamme statut indlede en sag desuagtet.

Den fremtrædende britiske advokat Daniel Machover påpeger, at stater, der har ratificeret Geneve-konventionerne (de væsentlige regler for den humanitære folkeret) med henvisning til *universel jurisdiktion* kan rejse straffesager mod individer (her altså israelske soldater) ved nationale domstole. Det kan ske, når det drejer sig om *grove brud* på Geneve-konventionerne, og uanset hvor soldaten stammer fra. Debatten om universel jurisdiktion har engageret mangan idealist og jurist i den ganske verden – men den praktiske anvendelse af denne nye *maxime* har hidtil været minimal.

Juridiske værktøjer har generelt vist sig lidet funktionsdygtige til at løse indviklede politisk-militære konflikter.

Det skal tilføjes, at palæstinensiske væbnede enheder ikke kan sige sig fri for også at have krænket folkeretten ved at benytte upræcise missiler mod civile områder i Israel, hvorved israelske borgere er blevet bragt i fare. I det hele taget har palæstinenserne ved affyring af raketter og morterer ikke skelnet ordentligt mellem civile og militære mål i Israel.

Senest har FN-rapporten så skabt vældig ravage i Det Palæstinensiske Selvstyre, idet præsident Ferhat Abbas' svage reaktion på den kritiseres skarpt. Han vil ikke umiddelbart bruge den politisk, hvortil kommer forlydender – støttet af tv-optagelser – på samspil mellem hans Fatah og israelerne. Forholdet til Hamas er endnu engang blevet uddybet og den nærmest permanente splittelse i Palæstinas styre forværret. Med et mere end anstrengt forhold til Israel, de fortsatte bosættelser på Vestbredden og Fatah konsolideret dér, mens Hamas styrer Gaza, spørger eksperterne: Hvornår bliver den palæstinensiske hvepserede til en krudttønne?

Generalsekretær Ban Ki-Moons budskab på FN-dagen den 24. oktober 2009

På denne de Forenede Nationers Dag og hver dag gennem hele året er de Forenede Nationer på arbejde – for kloden, for job, for "os folket."

Vi yder mere humanitær hjælp end nogen anden – og til de mest barske steder. Vi vaccinerer 40 procent af verdens børn. Vi sørger for mad til mere end 100 millioner mennesker og hjælper mere end 30 millioner flygtninge, hvoraf de fleste af dem er kvinder og børn som flygter fra krig og forfølgelse. Vi sætter flere fredsbevarende styrker ind end nogensinde før – flere end 115.000. I det sidste år alene har vi ydet valgbi-stand til næsten 50 lande. Og hele FN's organisation er blevet mobiliseret for at konfrontere global økonomisk turbulens og den sociale uro, der følger med.

Folk regner med de Forenede Nationer, når det gælder bekæmpelse af fattigdom og sult, fredsbevarelse, at udbrede uddannelse og forsvare menneskerettigheder i hvert et hjørne af verden. De regner med os, når det gælder om at standse udbredelsen af dødelige våben og sygdom, samt til at beskytte personer og familier ramt af katastrofer. Til december vil de regne med, at vi når en storstilet, retfærdig og ambitiøs klima aftale, som vil beskytte os alle og bane

vejen mod en grønnere, mere bæredygtig økonomi.

Dette er et unikt øjeblik for verdens forhold. Adskillige kriser – om fødevarer, brændstof, økonomi, influenza – rammer alle på én gang. Klimaændringer viser sig mere og mere faretruende for hver dag, der går. Hver især illustrerer sandheden om det enogtyvende århundrede: Vi deler én klode, ét hjem. Som mennesker, som nationer, som arter, synker eller svømmer vi sammen.

De Forenede Nationer gør sit yderste for at tage til genmæle – for at adressere de store problemstillinger, for at se den store helhed. Vi er ved at opbygge en ny multilateralisme, som kan levere resultater for alle mennesker, især dem som er mest i nød. Jeg er dog også smerteligt opmærksom på hvor langt vi har igen og på afstanden mellem engagement og handling. Lad os på denne FN-dag beslutte at fordoble vores anstrengelser på vegne af de udsatte, de magtesløse, de forsvarsløse. Lad os stå mere forenet end nogensinde før – forenet i formål og forenet i handling om at gøre verden til et sikrere, bedre sted.

Oversættelse: UNRIC og Henrik Døcker

BØGER anmeldt af Henrik Døcker

Mellemøstens manglende menneskerettigheder

Marcus Rubin: *Mellemøsten og menneskerettigheder*, 168 sider, Det Udenrigspolitiske Selskab /Institut for Menneskerettigheder

Marcus Rubin, jurist og journalistisk medarbejder ved *Politiken*, har givet denne bog undertitlen: "en vejviser", og på et præsentationsmøde for bogen i Politikens foredragssal anlagde han da også en forholdsvis positiv/optimistisk holdning for så vidt angår menneskerettighederne just i Mellemøsten, mens den libanesiskfødte statskundskabsforsker Hannah Ziadeh i et andet oplæg pegede på talrige krænkelse og meget lidt at have optimisme i. Bogen viser, sådan som jeg læser den, ikke tydeligt hen til noget land, hvor menneskerettighederne har det godt.

Læsningen af Rubins bog efterlader kort sagt én med en god portion pessimisme. Egentlige menneskerettigheder tilkommer ikke rigtig nogen i det mellemøstlige område. Rubin gennemgår 12 lande i separate afsnit; han har udeladt Algeriet, Libyen, Bahrain, Kuwait, Qatar og Irak uden nogen særlig begrundelse, når bortses fra Irak. Når han nu alligevel tager så mange lande med, synes jeg, at han burde have favnet dem alle sammen – og i øvrigt ikke lagt

vægt på, om han nu også havde besøgt hver og én.

Det er pædagogisk fortjenstfuldt, at Rubin indleder med et rids af menneskerettighedernes historie, men han burde efter min mening også have interesseret sig for at give en juridisk-politisk definition. Vi tager her skridtet helt tilbage til *Hammurabis lov* omkring 1780 før vor tidsregning, vel lidt i yderkanten, selv om forfatteren erkender, at det drejer sig om "spæde tegn på rettigheder". Perserkongen *Kyros den Store*, ham der erobrede Babylon, giver i 539 før vores tidsregning sine undersåtter egentlige rettigheder, bl.a. til at dyrke deres religion og ytre sig.

Når forfatteren definerer jøde- og kristendommens straf for drab som lig med *retten til livet*, synes jeg, at han er på tynd is: Statens pligt til at afskaffe dødsstraf kan ikke automatisk udledes heraf. Ved omtalen af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol med tilhørende konvention undlader forfatteren at påpege, at *offeret* for en menneskeretskrænkelse her tilkendes en godtgørelse, den indklagede stat skal betale, og at Europarådets Ministerkomité fører nøje kontrol med, at alle konstaterede menneskeretskrænkelser afhjælpes ved ændring af den pågældende stats lovgivning eller retspraksis.

Det er uden proportion efter omtalen af denne domstol at konstatere, at "tilsvarende domstole findes i Afrika og Sydamerika, hvor de er oprettet i henhold til de tilsvarende regionale menneskerettighedskonventioner" - i betragtning af at disse har truffet et helt minimalt antal afgørelser og kun i ganske få tilfælde har udvirket betaling af godtgørelse. Den europæiske domstol afsiger 1500 domme om året og har i tusinder af tilfælde konstateret krænkelse, som har udløst erstatning eller godtgørelse. Det europæiske systems effektivitet træder således ikke klart frem for læseren.

Når forfatteren i afsnittet om Iran taler om, at Irak "med vestlig velsignelse" invaderede Iran i 1980 for at få værdifulde olieletter og adgang til Den Persiske Havbugt, finder jeg det lovlig kortfattet. Vesten bedømte dengang ayatollah Khomeinis nye styre i Iran som farligere end Saddam Husseins diktatur i Irak. Men det må medgives, at dobbeltmoralen trivedes fortrinligt i USA i det indviklede spil, hvor "folkeretsforargelsen" over Irans erobring af den amerikanske Teheran-ambassade en tid lang syntes at overskygge alt.

Hvad mon Rubin mener med (s.58) at skrive "Indtil for nylig blev Iran betragtet som et af de mest demokratiske lande i Mellemøsten"? Måske tænker han på, hvad mellemøstborgere uden for Iran sådan går rundt og mener, idet de fokuserer på, at der *formelt set* holdes præsidentvalg med forskellige kandidater - noget som må kaldes en ukendt

luxus i Mellemøsten i almindelighed. Vi er nogle stykker, der opfatter demokratibegrebet som lidt mere 'krævende' at opfylde. Lidet hjælper det så også, at der bare svindles ved opgørelse af valgresultatet! Nå, Rubins beskrivelser på de følgende sider dementerer til fulde nogen som helst tro på demokrati i Iran, det være sig vedrørende presse, retsvæsen eller kampagner til fordel for kvinderettigheder.

Skulle man have nogen tiltro til den nyere marokkanske familielov, har vi Rubins ord for, at gennemførelsen af den i praksis er "mindre imponerende". Men respekt må det aftvinge, at over 12.000 personer er blevet tilkendt individuel kompensation for den overlast, de led som politiske fanger i perioden fra selvstændigheden i 1956 til den nuværende konges, Muhammed VI's, forgænger Hassan døde i 1999. Yderligere 45.000 har fået hjælp af sundhedsvæsenet og 11 provinser ekstra økonomiske tilskud på grund af "økonomisk marginalisering". Den grundige gennemgang af Marokko viser imidlertid, at det er svært at konkludere; nok er den nuværende konge reformvenlig, men han styrer det hele selv og har gjort parlamentet mere eller mindre magtesløst.

I omtalen af Tyrkiet, som vel efter manges opfattelse var et land, der kunne være udeladt i en Mellemøst-bog, hedder det, at det 'gentagne gange' er blevet dømt for menneskeretskrænkelser af Den Europæiske Menneskeretsdomstol, nå ja - det er sket i omkring 1400 tilfælde i de sidste 14 år.

Den spektakulære sag om den tyrkisk-fødte danske statsborger, Kemal Koc, der blev torteret under et besøg i Tyrkiet, blev ganske rigtig forligt i Strasbourg, som Rubin skriver, men Koc modtog dog 450.000 kr. i kompensation og til dækning af sagsomkostninger. Dette sidste anføres ikke.

I Yemen chikaneres journalister, hvis de da ikke overfaldes eller direkte bortføres. Radio og fjernsyn styres helt af staten, kritisk debat er ildeset. Men forenings- og forsamlingsfrihed gøres der ikke store indgreb imod, og et præsidentvalg i 2006 afvikledes tilfredsstillende. Kvindernes situation er fortvivlende, 75 pct. er analfabeter, dobbelt så mange som mændene, mange tvinges i en alt for tidlig alder ind i ægteskaber. Et fremskridt er en ny våbenlov, som fra sommeren 2007 har indført forbud mod at bære våben i større byer. Borte er altså de tider, hvor man som et pittoresk indslag i bybilledet så horder af mænd med en lille krumsabel i bæltet (nærværende anmelder har selv engang hjembragt en sådan til Danmark). Det skulle nedbringe et uforholdsvist stort antal døde som følge af klanfejder.

Som samfundsforskeren Ziadeh – nævnt i denne anmeldelses indledning – med sine egne ord studerer noget, der ikke eksisterer: "Menneskerettigheder i Mellemøsten", må det efter læsningen af Rubins meget oplysende bog, konkluderes, at der er meget om den snak: Disse rettigheder er forbandet svære at finde. Selv Israel kan ikke siges at danne en "hæderlig undtagelse", men no-

get bredere indtryk af dette lands forhold til menneskerettighederne får man ikke i bogen, fordi alene palæstinenserne ringe kår beskrives. Det gøres til gengæld grundigt og redeligt.

I Mellemøsten generelt er der få af de 30 internationalt anerkendte rettigheder, der respekteres. Og der er meget få muligheder for at få oprejsning (kompensation), hvis man endelig får overtydet en domstol om, at man er blevet krænkert. Straffe over staternes misdædere (f.eks. over sådan nogle som torturbødler) er sjældne. En grundig beskrivelse, men ikke nogen egentlig vejviser til Mellemøstens menneskerettigheder er hvad Rubin har bedrevet.

På rundrejse til ofre for barsk og omskifteligt klima

Lars Dahlager & Michael Rothenborg: *Turen går til de varme lande - verdens klima, hvad sker der?* 168 sider, Politikens Forlag

"Turen går til..."-bøgerne på Politikens Forlag er populære, men denne her (som oven i købet er gratis) er af en anden slags end de traditionelle rejsebøger. Det vil være svært for gennemsnitsturisten at opsøge alle de steder, der er omtalt i bogen. Det er da heller ikke meningen.

Vi følger gennem bogen hvor d'herrer Dahlager og Rothenborg, begge ansat på Politiken, nu har begivet sig hen og bliver jævnt hen klogere på klodens klimaproblemer.

Politiken har tidligere udgivet en sådan utraditionel rejsebog, den gik til ulandene og forklarede mange af deres viderværdigheder.

Ulandsproblematikken fletter sig da også ind i denne aktuelle beskrivelse af hvordan netop disse lande efter alt at dømme vil blive dem, der taber mest på *den globale opvarmning og CO2-udslippene*. Det er alt i alt mere problembeskrivelse end anvisning på problemløsning. Det er unægtelig også et stort 'projekt', dette her med det opstillede mål: At verdens i 2050 skal have halveret CO2-udslippet i forhold til hvad det var i 1990.

Som bogen beskriver, opsuger naturen i dag om året omkring fem mia. ton CO2 af de nu ni mia. ton, der hvert år udledes. Meget forenklet: Hvis vi halverer vore udledninger i forhold til nu, kommer man ned på det niveau, som naturen kan kapere. Men naturens evne til at optage ekstra CO2 ser ud til at blive mindre med tiden - for til sidst helt at forsvinde. Men ikke alle lande skal reducere lige meget. Danmark og andre rige lande skal iflg. FN reducere med 80-95 pct. i 2050, mens udviklingslandene i første omgang kun skal begrænse stigningen i deres udledninger.

Hver verdensborger må i 2050 udlede lidt over to ton, en femtedel af hvad en dansker udleder i dag! Sådanne vigtige oplysninger spredes med rund hån i fængslende og informationsmættede kapitler om, hvad man kunne kalde "naturens luner" fx på Bali, i Spanien, Grønland, Kina, Afrika, Bangladesh,

Bolivia m.fl. lande. Anderledes udtrykt: Hvis alle verdens borgere havde et forbrug som en gennemsnitsdansker, ville vi have brug for to ekstra jordkloder for at skaffe ressourcerne.

Mere ørken og flere oversvømmelser - det er nogle af de barske budskaber, som klimaforskerne kommer med som følge af klimaforskellene, temperaturerne stiger og gletsjerne smelter. Men der er da heldigvis også en del gode råd om, hvordan vi ved valg af transportmiddel fx kan reducere det CO2-udslip, hver og én giver anledning til. Klimaforandringerne betyder, at der kommer mindre smeltevand fra gletsjere, der omkranser en by.

Bogen synes at gøre sig til talsmand for atomkraften. Det hedder, at atomkraft har fået en genkomst (ordet 'renæssance' havde egentlig lydt bedre!) som kerneklima-anlæg. Og i dag er det sådan, at atomkraft leverer ca. 17 pct. af verdens elektricitetsbehov. De nye atomkraftanlæg er langt sikrere end den type, som nedsmeltede i Tjernobyl i 1986.

Den rigt illustrerede bog må anbefales alle med interesse for de store udfordringer, klimaændringerne har skabt. Hvad den enkelte kan gøre for at reducere CO2-udslippet er også kommet med. Men det er alt i alt, dette med 'krig mod naturelementerne' en kringlet sag. Nogle af os kan i det mindste cykle noget mere og prøve at lade bilen stå til kortere afstande.

På tværs af retssystemerne

Ditlev Tamm: *Global retskultur - en indføring i komparativ ret på historisk grundlag*, 227 sider, Forlaget Samfundslitteratur

Professor, dr. jur. & phil. Ditlev Tamm giver hermed sit "juridiske besyv" med hvad angår *globalisering*. Dette sidste er blevet lidt af et modeord - man fristes til at sige, at alle taler om det, og enhver har *sin* definition af det. Ofte er det mere eller mindre synonymt med *international*. Her er det blot en anden betegnelse for dét, der traditionelt i juraen hedder *komparativ ret*. Med sine omfattende studier af *retshistorie* er den i øvrigt meget alsidige forfatter Tamm den rette mand til også at give sin indføring i, hvad man kunne kalde 'moderne sammenlignende ret'. Strengt taget er det dog alligevel ikke dét, der bydes på, for vi præsenteres ikke for retlige begreber *på tværs*, altså fx hvordan regler for køb/salg, uskyldsformodningen, erstatning, osv. osv. er formuleret i udvalgte lande. Vi får derimod korte gennemgange af forskellige lande og væsentlige elementer af deres retsbegreber.

Det omfattende emne taget i betragtning er det dog nok den mest overkommelige måde at gøre det på. Som den eller meget vidtspændende Tamm bemærker, vil en bog som denne let komme til at fremtræde som én "skrevet af en amatør for amatører, hvad den på sin vis også er". Man må med andre ord supplere med Internettet, ligesom man må slå op i andre værker. Dertil

kommer, at hvad man kalder 'retssammenligninger' ikke er særlig stricte - mange forfattere plukker lidt hist og her og sammenligner dét. Men der kan i hvert fald tales om en række 'retsfamilier' så som 1) den romanske (med udgangspunkt i fransk ret), 2) den germanske (med udgangspunkt i den tyske, schweiziske og østrigske civillovbog), 3) den angelsaksiske, eller rettere den 'anglo-amerikanske', som bl.a. omfatter det engelske *common law* og amerikanske ret, 4) den nordiske 5) de kinesiske og japanske retssystemer samt 6) de religiøse retssystemer (så som islamisk ret).

Fra en bog med så mange forskellige ingredienser kan forståeligt nok kun udtages enkelte eksempler til analyse eller bedømmelse. Om Stalin-perioden hedder det blot, at der var undertrykkelse, som blev skærpet under 2. Verdenskrig. Forfatteren kunne godt have gentaget den karakteristik, han nogle sider før havde brugt om tsar Ivan den Grusomes regime: det var "bygget på magten som ubegrænset". Eksistensen af love i Sovjetunionen (med forbilleder i det gamle Rusland, Schweiz og Tyskland) var som en bespottelse af virkeligheden, hvor den enkelte borger var totalt retsløs i et tvangssystem, baseret på terror, tortur, deportationer og henrettelser.

Af stor betydning er at forstå forskellen mellem *common law* og *civil law*, altså den - i vidt omfang - dommerskabte og altså ikke nødvendigvis lovbundne ret, det engelske retssystem hviler på, i

modsatning til det europæiske kontinents retsprincipper, som i et vist omfang udledes af romerretten. Dommerens rolle i retssalen, hvor man følger common law, er også en anden end i 'civil-law-landene' (mere fremtrædende), hvilket i øvrigt har givet visse vanskeligheder ved de internationale strafrettribunaler (fx vedr. Jugoslavien).

USA's retssystem adskiller sig trods en del ligheder på væsentlige punkter fra det engelske – først og fremmest måske fordi Storbritannien, trods sine mange forfatningsretlige parlamentsvedtagelser i århundredernes løb ikke har nogen skreven grundlov, mens USA har den ældste af slagsen i verden fra 1787. De amerikanske konstitutionalister (dvs. 'forfatningsforegangsmænd') finsleb ligefrem forskellene mellem den lovgivende, udøvende og dømmende magt. Tamm anfører kort, at USA-forfatningen siden hen i et 'katalog' tilføjes 14 såkaldte "*Bills of Right*". For den forudsætningsløse læser er det her ikke muligt at fatte, at drejer sig om det, vi i dag kalder menneskerettigheder!

Islamisk ret, der er uden grundlag i noget nationalt retssystem, er i virkeligheden slet ikke bygget på lovgivning i gængs forstand. Det hviler på fortolkning af Koranen. De basale retskilder er virkelig af ældre dato (11.-14. årh.). Der er dog iflg. Tamm en debat herom mellem islamiske jurister. Hvad det nærmere går ud er iflg. forfatteren grumme svært at få fat på. (Han har i en kortfattet artikel i tidsskriftet "*Udenrigs*" (nr. 2/2009) siden denne bogs udgivelse

forsøgt at beskrive Irans retssystem, baseret på samtaler med jurister i Teheran – læseren bliver ikke meget klogere).

Tamm's bog er prisværdig, fordi den tager nogle spadestik ned i indviklede materier, som imidlertid er gode at vide lidt om, hvis man skal forstå fremmede kulturer og samfund. Bogen har med sine egne ord et retshistorisk grundlag. Forfatteren mener, at retshistorie alt for længe har været isoleret fra studiet af gældende ret. Retshistorien er fuld af informationer og erfaringer, som sætter dagens juridiske debat i perspektiv. Men det er store mundfulde at sluge – dette at sætte sig ind i diverse andre landes retssystemer, så meget mere som mange samfundsinteresserede danskere end ikke i forvejen kender deres danske ordentligt. Dette sidste står for nærværende anmelders egen regning.

På rundrejse blandt europæerne

Per Nyholm: *Europæerne - Reportager fra en rejse i Europas erindring*, 688 sider, Lindhardt og Ringhof

Den store tunge, indholdsrige bog er frugten af journalist Per Nyholms mange rejser gennem to år rundt på Europakortet. Den lidt pudsig undertitel sigter til, at den historieinteresserede Nyholm udfylder sine reportager med en del historisk stof. Han har gennemrejst 100.000 km., meget af tiden ledsaget af fotograf Carsten Ingemann. Hans fotos undgår bevidst turismens spektakulære motiver, de udstråler ofte en vis tristesse, synes ikke helt sjældent at ville indfange det banale, det uskønne, det

absolut dagligdagse. Vist så, det er der mest af, når man sådan kigger sig rundt i Europa. Men man kan godt savne lidt optimisme, lidt humor, ja hvorfor ikke skønhed? Bare sådan ind imellem.

Men nu Nyholms vældige *oeuvre*, hvad går det egentlig ud på? Iflg. forlaget har han - gennem mange år som korrespondent for *Jyllands-Posten* - været på jagt efter 'den europæiske folkesjæl'. Man fristes til at sige hvad disse europæere (mon) har til fælles? Men forfatteren, der i næsten hele sin karriere har beskæftiget sig med udenrigspolitik, synes overvejende at have villet undgå alt for tætte beskrivelser af nutidshistorien, hvis han da overhovedet kommer ind på den. Det falder forskelligt ud fra sted til sted, man har nærmest indtryk af, at det er afhængigt af hvad humør han var i den dag, han besøgte lige dét sted.

I Bruxelles er der ikke tale om, at han søger hen mod de europæiske institutioner (EU og alt det!), nej det er udelukkende Belgien, det drejer sig om, om end vi hører, at EU og NATO har sæde i dette land, den franske Strasbourg - den første europæiske by med en fælleseuropæisk institution (Europarådet) - er end ikke nævnt i bogen, ej heller Nürnberg, hvor 2. Verdenskrigs nazistiske topforbrydere blev dømt. Geneve omtales helt sporadisk, besøges ikke, selv om både Folkeforbundet, FN og Røde Kors har sat sit præg her. Som sådan er der ikke rigtig nogen overordnet idé med bogen, men vi kommer forbandet mange steder hen, ja til byer og

egne, hvis eksistens selv en garvet "Europa-trotter" (dvs. Europa-rejsende) ikke har hørt om. Ofte har vor forfatter så opsøgt en stedlig forfatter, eller også hælder han noget ud af sin historiske viden.

Det er en meget personlig skildring, hvor den nu 66-årige Nyholm ikke kan bare sig for at lægge afstand til meget af nutidens uskikke. Prags skønhed berømmes (lovlig mange af Europas byer har efter denne anmelder mening fået prædikat af at være "blandt de smukkeste"), "bortset fra den uhumskhed, hvormed en fræk kapitalisme tiltrækker kontinentets bærme, tyske, skandinaviske og engelske horder.., som interesserer sig for billigt øl og knap så billige bekendtskaber, men ikke vil belemres med kunst og kultur..."

Det er også fra Prag, at Nyholm affyrer en bredside mod nutidens materialisme, han taler om hedonisme (nydelses-syge)... og at "alt går op i samtalelokummer og pensionsordninger". Slige forenklinger, der måske kunne få én til at tro, at der var mindre materialisme under kommunismen, ser fx helt bort fra, at Prag huser store kunstsamlinger, og at der er talrige klassiske koncerter *hver dag* i sommersæsonen. Fremdeles blev det under hans journalistiske dækning af krige og uro på Balkan (under Jugoslaviens opløsning) sådan, at han til interviews foretrak 'almindelige mennesker' (bønder, gangstere, ludere osv.) frem for 'oppustede politikere'. Førstnævnte var mindre løgnagtige. Tja., måske.

I Paris bevirker Nyholms besøg i Panthéon, at vi alligevel får lidt om Europas samlingshistorie efter 2. Verdenskrig, thi her hviler bl.a. udenrigsministeren *Robert Schuman*, som fik en plan for samordning af Europas kul- og stålproduktion opkaldt efter sig – dét, der siden førte til første europæiske *fællesskab*, forløberer for det nuværende EU. Men også hans nære medarbejder *Jean Monnet* er stedt til hvile her. Og så ruller forfatteren hele Monnets indviklede privatliv op for os! Således kan man roligt sige, at Nyholms bog ofte former sig som en meget lang middagskonversation med fortællinger og digressioner, en beåndet *l'esprit d'apropos*, underholdende, relevant og irrelevant mellem hinanden!

Nyholm giver med sin store bog enormt mange brikker til forståelsen af Europas talrige folkeslag, og historiske tilbageblik sætter mangt og meget i perspektiv. Hans søgen *bagud* er som en stræben efter "de gode gamle dage", med en tyrkertro på, at sæder og skikke nu til dags er sat helt over styr. Den "forsømmelige skoleundervisning" herhjemme har fremmet tanketomheden, det seriøse menneske er nu "en truet art". Ak ja, boghandlere er blevet sjældne, folk taler om stiletter, fladskærme, samtalekøkkener – ikke et ord om Bach, Michelangelo, Grundtvig... Historie og litteratur javel, men for resten er der intet om musikken i bogen!

Man må håbe, at også en del unge vil læse lidt hos Nyholm, der bringer én fra Italien, Østrig østpå til Rusland,

Ukraine, rundt på Balkan, gennem Centraleuropa, til Kaukasus, den iberiske halvø, til de Britiske Øer, rundt i Tyskland og Schweiz og såmænd også lidt omkring i Skandinavien. Når han fastslår, at vi intet kan stille op imod historien, er det nok flere end nærværende anmelder, der vil modsige ham. Skabelsen af FN, EU og talrige andre mellemfolkelige organisationer har netop *præget* den moderne historie, eller skal vi sige dæmpet enkeltstaternes magtlyst. Men prøv kræfter med denne bog og få repeteret og uddybet talrige afsnit af Europas ældre og nyere historie.

Den barske hverdag for en jæger

Thomas Rathsack: *Jæger i krig med eliten*. 300 sider People's Press

Dagbladet *Politiken* sørgede for, at denne bog blev bragt ud til alt folket ved hvad man kan kalde et pirattryk. Det er en forbløffende velskrevet bog af en elitesoldat fra det danske Jægerkorps, altså den slags jægere, der ind imellem nedlægger menneskeligt bytte – om nødvendigt. Kun folk i forsvarets ledelse og folk med særlig erfaring i efterretningsvirksomhed kan afgøre, om der i denne tætte beskrivelse af jægersoldaters metoder er afsløret 'forretningshemmeligheder'.

Den meget stringente beskrivelse af Rathsacks tidlige fascination af barske soldater, krævende fysisk træning, kampøvelser mv. virker disciplineret, checket og velovervejet, akkurat som man kan forestille sig hans meget målrettede militærtilværelse, præget af

evindelig fysisk 'vedligeholdelse' af eget legeme. De mange ord om fly, militærkøretøjer, våben, ammunition er dog ligesom uforløste, munder ud i en form for anti-klimaks, eftersom Rathsack ifølge bogen ikke kommer ud i egentlig kamp.

Vel, hans vigtigste opgave synes at være at indsamle informationer om "fjenden" og ikke at komme i ildkamp. På den anden side har man svært ved at forstå, at Rathsack ikke skulle være blot en lille smule frustreret. Men hans bog er en meget positiv skildring hele vejen igennem. Den tjener absolut til at sætte Jægerkorpset i et godt lys, og alle hans kammerater under disse ekstremt farlige og fysisk krævende operationer skildres positivt.

Rathsack tager os med lidt rundt i Danmark, til bevogtning af politiske koryfæer, til faldskærmsudspring om natten, på farefulde patruljer i Irak og Afghanistan, på realistiske øvelser, hvor gidsler skal befries o.m.a. Det er vigtigt som borger i et demokratisk land at vide noget om, hvor fantastisk krævende det er at yde ordentlig beskyttelse af civilbefolkningen. Men det er spørgsmålet om det nu også er nødvendigt!

Vi hører først og fremmest om den ulidelige hede, soldaterne må døje i Mellemøsten, om venten på smalle klippeafsatser, om hemmelige natlige operationer, forcering af kanaler med mudret vand, om angsten for at blive opdaget trods omfattende camouflage. Rathsack

er også involveret i minerydning på et tidspunkt. Denne mand er så vist ikke til en daglig trummerum, hans behov er farlige operationer.

De benhårde øvelser, han har været igennem, har hærdet ham. Men med sine nu 41 år blev det nødvendigt for Rathsack med et sporskifte og vel også at gøre et forsøg på at skabe sig en mere borgerlig tilværelse. Derfor har han sagt farvel til Jægerkorpset. Angiveligt drømte han ikke om, at der ville blive sådant et postyr omkring udgivelsen af bogen. Sikkert synes det at være, at han på ingen måde ønskede at kritisere eller sætte en plet på det forsvar, som har været en stor portion af hans liv.

En deporteret estisk families skæbne

Silvi Teesalu: *Deporteret til Sibirien*, 184 sider, Gyldendal

Mange bøger har efterhånden beskrevet de deportationer, Sovjetunionen ved besættelsen af de baltiske lande fra 1941 iværksatte af hhv. Estlands, Letlands og Litauens befolkninger, sammenlagt måske op mod 100.000 mennesker. Samlede tal er vanskelige at operere med, eftersom en del familier oplevede at blive deporteret to gange! Først under 2. Verdenskrig og siden i 1950'erne. Det var i det væsentlige de veluddannede, det gik ud over: Sovjetunionen ønskede – samtidig med at det organiserede russisk indvandring i de baltiske lande – at svække, ja helst udslutte de tre landes nationale identitet.

Her er en gribende beretning om en estisk families skæbne, forfattet af den nu 62-årige estiske historiker Silvi Teesalu, men formet som en beskrivelse af hendes mor, Sentas skæbne. Hun har sat sig i hendes sted og har rekonstrueret en fortælling, som om den var skrevet af moderen. Der er tale om en middelstandsfamilie fra Østersø-øen Øsel, i bogen udelukkende benævnt ved sit estiske navn Saaremaa. I et indledende kapitel redegøres for nogle af omstændighederne, herunder hvordan det frie Estland fra 1990 langsomt har fået hold på de mange forfærdende begivenheder, der endte små 20 års selvstændighed mellem de to verdenskrige.

Bogen er her lovlige kortfattet og giver f.eks. ikke overskuelig statistik, endelige nærmere forklaringer på de voldsomme folkeforflytninger. Men det var altså omkring 11.000 estere, der blev deporteret i 1941 (ud af en befolkning dengang på omkring 800.000). Omkring 80.000 flygtede vestpå. De ulykkelige mennesker fik en time til at pakke bagage til rejsen ud i det ukendte. De russiske soldaters barske optræden er kendt fra andre beskrivelser.

Den kun 24-årige hovedperson, en ung kvinde med et spædbarn og tre stedbørn fra hendes mands tidligere ægteskab, blev pr. skib og kreaturvogn sendt til Sibirien uden anelse om, hvad hendes brøde bestod i. At hun blev skilt fra sin mand var blot en ekstra nederdrægtighed. Alle estere, som havde ansvarsfulde stillinger, eller som havde tilhørt private eller statslige organisati-

oner, eller som i det hele taget havde solidariseret og bekendt sig til den selvstændige estiske republik, var potentielt fjender af Sovjetunionen.

De var ofre for den kyniske Molotov-Ribbentrop-pagt, som også havde legitimeret, at Sovjet okkuperede halvdelen af Polen, mens Nazi-Tyskland havde taget den anden halvdel. Uden at det i øvrigt var alment kendt i Europa på det tidspunkt. Den nøgterne skildring, som altså er en rekonstruktion, afspejler ikke rigtig de mange angstfyldte timer, hvor kvinden med den store børneflokk ikke vidste, hvor ægtemanden var blevet af, og de mange bestræbelser de udfoldede for at finde sammen trods ufattelig store vanskeligheder, i kulde, i nød og fattigdom og i uvidenhed om baggrunden for det hele. Men den udstråler en fast overlevelsesvilje!

Det hjalp utvivlsomt denne familie, at den stammede fra landet, man var vant til at mange korporlige strabadser, til at arbejde praktisk, man var ikke forvænt af strømlinet storbyliv. Hårdt skovarbejde, lange distancer at gå, uendelige afsavn af psykisk og fysik art har det indebåret. Faderen, som familien senere blev forenet med, havde været bankmand og bogholder, han blev som andre beskæftiget med skovhugst. Det nævnes, at balterne skulle udgøre arbejdskraft i forladte russiske landsbyer. Om det skyldtes, at den russiske befolkning her var deporteret andetsteds hen tidligere forklares ikke.

Bogen beskriver ikke, hvordan familien tilegnede sig det russiske sprog, eller nærmere hvordan samlivet med den russiske befolkning i Sibirien fandt sted. Der tales om en 'kommandant', som tilsyneladende styrede de deporteredes liv, men ikke nærmere hvordan dette var organiseret eller på hvilken måde, de var aflønnet.

Der er således nogle huller i beskrivelsen. Men med sikkerhed var opretholdelsen af livet en voldsom kamp: Lægehjælp eller sundhedspleje synes det at have været småt med, om end det lykkedes at få to af Sentas syge og afkræftede drenge indlagt på et hospital i et par måneder. De måtte selv bage brød under enorme vanskeligheder, fattigdommen og underernæringen var noget, de hele tiden kæmpede med, ikke sjældent måtte de sælge klædningsstykker for at få penge til togbilletter.

Sammenlagt ni år (i to omgange) var denne familie deporteret under helt igennem grufulde forhold. Der var f.eks. heller ingen skolegang for de deporterede børn.. Blev folk syge, måtte de trods kulde og vanskelige transportforhold evt. pr. slæde bringes hen til dér, hvor brødrationerne uddeltes. Umenneskeligheden var det gennemgående træk for disse tusinder af uskyldige mennesker.

Forfatteren Silvi Teesalu, der for nylig besøgte Danmark, har siden 1990 arbejdet for Det Danske Kulturinstitut i Estland. Hun er selv historiker og har stu-

deret ved universiteterne i Tartu og Tallinn.